

До третього тому включені роботи, виконані в київський період діяльності О. О. Богомольця (1931—1946 рр.). Цей період ознаменувався особливим розквітом його творчості. Основною ідеєю, що об'єднує майже всі ці роботи О. О. Богомольця, була концепція про роль реактивності організму у виникненні, розвитку і перебігу захворювань.

До цього ж часу належить і розробка питання про боротьбу за продовження життя людини, про попередження передчасного старіння. Ці думки висловлені в книзі «Продовження життя» та в ряді інших праць, опублікованих в третьому томі.

В «Післямові» зроблений аналіз наукової спадщини О. О. Богомольця.

З революційної діяльності Софії Миколаївни Богомолець

З біографії академіка О. О. Богомольця відомо, що Олександр Олександрович походив з революційної сім'ї, пройнятої непримиренної ненависті до царського уряду.

В Центральному історичному архіві при Раді Міністрів УРСР зберігаються цікаві документи жандармського управління про арешт матері академіка Богомольця — Софії Миколаївни Богомолець (Присецької).

5 січня 1881 р. жандарми затримали групу з чотирьох осіб, за якими був уже давно встановлений секретний нагляд. Чоловіки назвали себе Вороновим (за агентурними даними це був відомий революціонер, студент Харківського університету Преображенський, якого давно розшукувала поліція) і Ананьєвим. Жінка назвала себе Марією Миколаївною Присецькою (сестра С. М. Богомолець), друга жінка відмовилася назвати себе. Це і була Софія Миколаївна Богомолець. При обшуку у них було знайдено 122 примірники прокламацій Південного Робочого Союзу, програма Робочого міжнародного союзу, матеріали для виготовлення фальшивих документів, револьвери, кинджали, сокири, невелика кількість друкарського шрифту.

Наступного дня був проведений обшук на квартирі Софії Миколаївни, де було знайдено багато прокламацій, заборонених журналів, зброю, друкарський шрифт. Крім того, в кімнаті Софії Миколаївни було знайдено план храму Христа Спасителя в Москві, який (як було встановлено жандармами пізніше) революціонери мали намір висадити в повітря в момент богослужіння з метою знищення присутніх там урядових осіб.

Заарештованих посадили в Лук'янівську тюрму в Києві.

Під час арешту С. М. Богомолець була вагітна. 6 квітня 1881 р., на останньому місяці вагітності Софію Миколаївну перевели до тюрмної лікарні. В архіві зберігається агентурне повідомлення про те, що сестра Софії Миколаївни — Марія, яка в цей час була звільнена, таємно передала їй в лікарню гроші, на організацію втечі з тюрми, але гроші знайшли і відібрали в неї.

Тут, в тюрмній лікарні, 12 травня 1881 р. за старим стилем народився Олександр Олександрович Богомолець.

В архіві збереглася телеграма, адресована одному з керівників жандармського управління полковнику Новицькому про те, що арештантка Софія Миколаївна Богомолець народила дитину.

Батько академіка Богомольця — Олександр Михайлович разом з Іваном Миколайовичем Присецьким (братом Софії Миколаївни) таємно виїхав у Париж. Але, дізнавшись про арешт дружини, Олександр Михайлович повернувся до Києва. В архівних документах читаємо розпорядження директора департаменту поліції від 26 лютого 1881 р. київському губернатору про встановлення пильного таємного нагляду за лікарем О. М. Богомольцем.

Розглянувши справу С. М. Богомолець, Київський окружний суд визнав її винною в «належності до таємного революційного товариства, яке намагалось повалити існуючий лад шляхом насильства, що виявилось в розповсюдженні прокламацій» і 29 травня 1881 р., тобто через 17 днів після народження сина, засудив її до «заслання на каторжну роботу на заводах». Софії Миколаївни так і не судилося вирватись з рук царських катів і повернутися із заслання. Там, у Сибіру, виснажена дев'ятирічною каторгою мати О. О. Богомольця і померла, встигнувши лише за кілька днів перед смертю побачитись з чоловіком і сином Олександром.

У Київському відділенні Українського фізіологічного товариства

В лютому 1961 р. відбулося звітно-виборче засідання Київського відділення Українського фізіологічного товариства. Звітну доповідь про роботу товариства за 1956—1960 рр. зробив академік АН УРСР М. Ф. Гулий. Він детально розповів про роботу відділення, яка проводилась у таких напрямках: організаційна робота, учбово-методична, науково-методична, видавнича, пропаганда політичних і наукових знань.

Керували кожним розділом роботи комісії з членів ради Київського відділення товариства й активу.

Розповідаючи про виконану за звітний час роботу, доповідач спинився на ряді недоліків у діяльності ради товариства. За останній час ослабили свою роботу комісії, зменшилася кількість наукових засідань, провідні вчені мало приділяли уваги молодим членам товариства, не брали активної участі в обговоренні доповідей на конференціях молодих вчених, нерегулярно відвідували ці конференції. Мало зроблено також для залучення молодих вчених в члени товариства.

Академік АН УРСР М. Ф. Гулий висловив побажання, щоб дальша робота товариства проводилася в тісному контакті з товариством біохіміків та іншими науковими товариствами для проведення спільних наукових засідань і конференцій з метою кращого обміну досвідом.

Після обговорення звітної доповіді відбулися вибори нової ради Київського відділення Українського фізіологічного товариства. До складу ради товариства обрано 11 чоловік, головою Ради обрано академіка АН УРСР О. Ф. Макарченка.

Перше засідання ради було присвячене організаційним питанням. Уповноваженим товариствам в інститутах і кафедрах запропоновано посилити свою роботу. Товариство фізіологів має на меті працювати в тісному контакті з іншими науковими товариствами.

Уже відбулося спільне засідання Українського фізіологічного та біохімічного товариств, на якому була заслухана доповідь професора Лондонського університету Хакслі — «Іонна теорія проведення нервового імпульсу».

Т. І. Свистун.